

UN BREF REGARD SUR LA MUSIQUE IRANIENNE

Shahrokh V.

نگاهی مختصر به موسیقی ایرانی

فارابی

بررسی دنیای موسیقی ایرانی ایجاب می کند که یک بازنگری از دنیای موسیقی گذشته ایران داشته باشیم . قدمت این دنیا شاید به دوران قبل از اسلام برسد . هر چند که متأسفانه از دوره قبل اسلام سند کتبی در زمینه موسیقی در دست نیست . تنها میتوان به دیوان شاعران و به گفته استاد مجید کیانی در کتابهای مختلف که نمایانگر ساختن آهنگهای مخصوص به تعداد ایام هفته و ماه و یا روزهای سال چون هفت خسروان . 30 لحن و 360 دستان دال بر این مدعاست

شناخت موسیقی ایرانی به شیوه ای علمی مستلزم مروری است در زمینه علم نظری موسیقی ایران که صاحب نظرانی چون فارابی . ابو عتی سینا . بوزجانی . قطبالدین شیرازی . محمود آملی و دیگران . که همگی از بزرگان حکمت و ریاضی بودند تحقیقاتی علمی بر روی موسیقی کرده اند و تالیفاتی ارزشمند به یادگار گذاشتند که راه گشای شناخت میانی تئوری موسیقی ایرانی برای اساتید معاصر موسیقی ایرانی مانند استاد وزیری و استاد خالقی که از جمله بنیانگذاران موسیقی جدید ایرانی گردیدند .

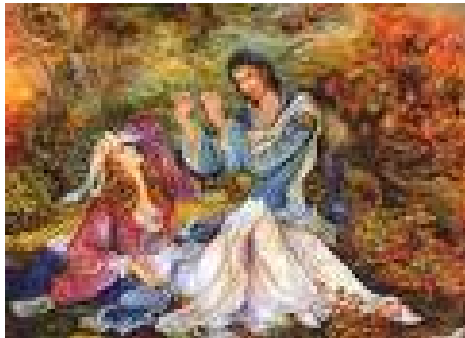
از آنجا که فلسفه علم نظری موسیقی ایرانی با ریاضیات توأم است . تقسیم دستان ها یا پرده ها بوسیله علم حساب و فیزیک انجام میشود . بدینگونه که در تقسیم دستان در فلسفه ریاضی فارابی یک نغمه را به عنوان یک دایره فرض کرده و وتر دایره را با در نظر گرفتن شدت و ضعف ارتعاش که مبنای صوت ن و نت است تقسیم می کند یعنی همان گونه که در روی دسته تار و سه تار می بی نیم که بر مبنای تقسیمات هندسه موسیقی فیثاغورت پرده ها با فواصل خاص جایگزین شده اند و زیر و بم هر نوع نت اصلی را تعیین میکند که گاهی به نسبتهای و ابعاد بسیار پیچیده در وتر بر میخوریم و باید یادآور شد که برآستی ظرافت موسیقی ایرانی از لایبای همین نسبتهای مرموز نمایان میگردد .

البته پس از آنکه موسیقی دستگاهی ایران (ردیف موسیقی ایرانی) جایگزین موسیقی مقامی قدیم میشود جمعی از این ابعاد مورد استفاده نبود و حذف گردید .

موسیقی ردیف دستگاهی شامل هفت دستگاه (ادوار اصولی) و پنج آواز (ادوار فرعی) و حدود 360 گوشه هستند که در همین دوایر هفت دستگاه و پنج آوازند .
آوازهای پنجگانه عبارتند از - - 1- ابو عطا . 2- دشتی 3- افشاری 4- بیات زند (ترک) .
دستگاه های هفتگانه عبارتند از -- 1- شور . 2- سه گاه . 3- چهار گاه . 4- ماهور . 5- همایون . 6- راست پنجگاه . 7- نوا .
و اما در خصوص این هفت دستگاه روایت بسیار است... یکی از این روایات نقلی است که استاد مجید کیانی از استاد عبدالله دوامی می‌کند بدین قرار که ... شنیدن هر دستگاه به زمان و مکان تناسب دارد و تا اندازهای میتوان در یافت که...
-- دستگاه (شور) آغاز شب است و آوازهای آن ادامه راه. و این آغاز هستی یا آفرینش. تلاش است و جستجو است و طلب -- دستگاه (سه گاه) سپیده دم است. پایان شب است و آغاز روشنایی یا آغاز زندگی انسان. آنهم عشق است.
-- دستگاه (چهار گاه) بر آمدن آفتاب. سر آغاز زندگی. تابش نور. دیدن شناختن مغرب است.
-- دستگاه (ماهور) آغاز روز. آغاز زندگی. شور و جوانی. غرور توانگری. بی نیازی .
-- دستگاه (همایون) ادامه روز. تداوم زندگی. اتحاد عشق و عاشق و معشوق. توحید است.
-- دستگاه (راست پنجگاه) پایان روز است و فرو شدن خورشید. خزان زندگی. سرگشتگی و حیرت است.
-- دستگاه (نوا) سرانجام نیایش زندگی و انسان است. سرانجام آهنگ روشنایی روز که بتاریکی و نیستی میرسد نوید شبی تازه را میدهد که سرانجام تولدی است تازه و آن (شور) است.
خلاصه روایت است که قدما هنگام شب در مجالس موسیقی ابتدا (شور) مینواختند و سپس آوازه ها یا دستگاه های دیگر را. و هنگام روز اول ماهور مینواختند بعد دستگاه های دیگر را.....
البته این روایت نشانگر روحیات دوستداران موسیقی ایرانی میباشد و گرنه هر دستگاه و آوازی را میتوان در تمام اوقات نواخت و شنید....

این مختصر پیش در آمدی بود تا در یابیم که دنیای موسیقی ایرانی مانند دنیای شعرش چه سان غنی و عمیق است. و باید که بر آن دقیق کاوید و اندیشید.....

شاهرخ - و

معرفی کتاب....

- 1- ابو نصر فارابی..-الموسیقی الکبیر
- 2- تاریخ مختصر موسیقی ایران-تقی بینش..
- 3 - میانی نظری موسیقی ایران..-مجید کیانی..
- 4-نگرشی نو به تئوری موسیقی ایرانی...-دارپوش طلایی
- 5-هفت دستگاه موسیقی ایرانی..-مجید کیانی.